
GRAFFITI AS A TEXT

Marija Paunova

Faculty of Philology Ss. Cyril and Methodius, Skopje, Macedonia, maripaunova@gmail.com

Abstract: Graffiti as a civilization phenomenon in the world context have existed since the paleolithic. They represent valuable material for establishing a chronicle of human culture. In contemporary culture trends, graffiti are part of the avant-garde of the last quarter of the 20th century. They are part of the Macedonian, above all, urban culture. Namely, textual graffiti have always been a kind of (linguistic) art with which authors want publicly and transparently to represent their message to the wider public and in some way to communicate with the public. Sometimes humorous, sometimes ideological, sometimes with love note, they are a great way of expressing an instant, acute (but also chronic) urge; of expressing mainly subjective/individual emotion or attitude in a creative way.

In the era of written speech, as it is called the 21st century; in the era of technological improvements, the pervasive mobile and Internet connection, short texts with an anonymous character, i.e. graffiti, caused interest because they bravely and creatively, in a playful style present the hidden desires and emotions, the impulses, the conditions that preoccupy us. And linguists in the second half of the 20th century are paying attention to the unformal oral and written communication, i.e. and *live* communication. A special subject of scientific research in Russian linguistics is the natural written speech (Russian abbreviation is EPR-естественной письменной речи), within the framework of the existing theory of natural writing defined in 1999 in the Barnaul-Kemerovo linguistic school.

Graffiti belong to one of several genre sub-groups of natural written speech. In the foreground is verbalizing; i.e. usage of the language to materialize the spontaneous, natural speech. Although graffiti are a cross-disciplinary reality (they can be explored from a historical, culturological, sociological, psychological, ethnographic, folklore, textual aspect etc.); i.e. although they can be considered in many ways, we research them from a contemporary linguistic aspect, taking into account the theory of natural written speech.

The subject of interest in this article are love graffiti in Skopje and their role in expressing the most beautiful emotion - love. These graffiti carry messages carved out of the heart, expressing the most luxurious, everlasting, and at the same time, the most complex emotion, using linguistic, but also extra-linguistic elements and modalities. The aim is to explore the (most frequent) ways and possibilities, i.e. the potential of the Macedonian language that express this emotion.

The essence of public expression of the emotion of a love on the wall is probably more complex, taking into account that every emotion is a complex phenomenon that involves various components: subjective feeling, emotional intelligence, cognition, motor expression, linguistic ability, communicative competence, tendencies for action and so on.

Keywords: graffiti, Skopje, love, linguistic features.

ГРАФИТИТЕ КАКО ТЕКСТ**Марија Паунова**Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Македонија,
maripaunova@gmail.com

Резиме: Графитите како цивилизациска појава во светски контекст ги има уште од палеолитот. Тие претставуваат ценет материјал за востановување хроника на човечката култура. И во современите тенденции на културата графитите се дел од градската зона, авангарда на последната четвртина на 20. век. Тие се дел и од македонската, пред сè, урбана култура. Имено, текстуалните графити отсекогаш претставувале своевидна (јазична) уметност со која авторите сакаат јавно и транспарентно да ја пренесат својата порака до пошироката јавност и, на некој начин, да комуницираат со неа. Некогаш хумористични, некогаш идеолошки, некогаш љубовни, тие се одличен начин за изразување на моментален, акутен (но и хроничен) порив; за изразување главно субјективна/индивидуална емоција или став на креативен начин.

Во ерата на пишаниот говор, како што се нарекува 21. век, преку технолошкиот напредок, сеприсутната мобилна и интернетска врска, интерес предизвикуваат и кусите натписи со анонимен карактер, т.е. графитите, во кои храбро и воедно креативно, во игрив стил јавно се презентираат (длабоко) скриените

желби и емоции, пориви, состојби кои нè преокупираат. И лингвистите во втората половина на 20. век активно внимание посветуваат на некодифицираната усна и писмена реч, т.е. и на *живата* комуникација. Специјален предмет на научно истражување на руската лингвистика е природниот пишан говор (руската кратенка ЕПР- естественной письменной речи), во рамките на постојната теорија на природно пишување дефинирана во 1999 г. во Барнаулско-кемеровската лингвистичка школа.

Графитите спаѓаат во една од неколкуте жанровски подгрупи на природниот пишан говор. Станува збор за вербализирање; т.е. за користење на јазикот за материјализирање на разговорната, спонтаната, природната реч. Иако графитите се меѓудисциплинарна реалност (може да се истражуваат на историски план, културолошки, социолошки, психолошки, етнографски, фолклорно, текстолошки итн.); т.е. иако може да се разгледуваат многуаспектно, ние се задржуваме на нив од современ лингвистички аспект, земајќи ја предвид теоријата на природно пишување.

Поточно, предмет на интерес во трудот се љубовните графити во Скопје и нивната улога во изразување на најубавата емоција – љубов. Овие графити пренесуваат пораки *изрезбани* од срцето, во кои е изразена најисконската, вечноприсутната, а воедно и најкомплексната емоција, и тоа со помош на лингвистички, но и на екстралингвистички средства. Целта е да се истражат (најфреквентните) начини и можности, т.е. потенцијалот на македонскиот јазик со кој се соопштува оваа емоција.

Суштината на јавното изразување на емоцијата љубов на сид е веројатно повеќестрана/покомплексна особено ако се има предвид дека и секоја емоција е комплексен феномен којшто инволвира различни компоненти: субјективно чувство, емоционална интелигенција, когниција, моторна експресија, јазична способност, комуникативна компетенција, тенденции за акција и сл.

Клучни зборови: графити, Скопје, љубов, лингвистички карактеристики.

1. ГРАФИТИТЕ КАКО ДЕЛ ОД КУЛТУРАТА НЕКОГАШ И ДЕНЕС

Графитите како цивилизациска појава во светски контекст ги има уште од палеолитот, па затоа слободно може да се каже дека графитите претставуваат ценет материјал за востановување хроника на човечката цивилизација (Ćuto, 2018: 55).

Кон крајот на 20. век некои научници кои се занимаваат со културната историја се свртеле кон проучување на материјалната култура (Berk, 2010: 88) од причина што материјалните елементи на културата не само што се сметаат за подолговечни, туку содржат и чуваат голем број информации. Неоспорно е дека богатството на духовниот и на материјалниот живот на еден народ го откриваат бројните книжевни, епиграфски и правно-дипломатски споменици (закони, ктиторски и надгробни споменици, грамоти, крмчи и сл.).

Во Македонија, како и во целиот свет, во течение на историските епохи, покрај другите бројни и небројни достигнувања во доменот на материјалната и на духовната култура, имало, се негувала, една мошне богата епиграфска активност.²⁶

Графитите се дел и од културниот репертоар на Македонија во доцното средновековие и во османлискиот период, кои и покрај условите/околностите во кои се создаваат, си обезбедуваат културен опстанок на овие простори. Благодарение на навраќањето на епиграфското творештво се обезбедува реконструкција и се оживува материјалната култура врз сигурни и сè уште постоечки извори преку кои ние денес анализираме и извлекуваме информации од разнороден карактер.

И во нашево современие, графитите и тоа како се дел од македонската, пред сè, урбана, култура. Под графити²⁷ подразбираме случајно/намерно забележана/напишана куса белешка, не цртеж, со неофицијален карактер, која главно се одликува со фрагментираност/парцијалност (од неколку зборови до поразвиен текст) во соопштението *презентирано* на тврд материјал.²⁸ Порано древните натписи биле со црковен или со

²⁶ Епиграфската активност во Македонија има своја историја најпрвин од времето на глаголската традиција (глаголските букви на столбовите во манастирот Св. Наум), а потоа преку кирилските натписи (Самуилов, Варошки и Битолски натпис).

²⁷ Називот *графити* е од грчко потекло γράφει = пишува, црта, гребе "γράφει", "γράφито". Можно е зборот графити да потекнува и од италијанското "graffito" што значи *чкрпа*. Италијанското потекло на називот *графити* го прифаќа Высоцкий (1976: 5).

²⁸ Fučić (1999: 33-35) ги дефинира графитите како додаден текст, дури и изрежан, со остар предмет или напишан со креда, јаглен или со боја на објектот (најчесто на сид, гипс, глина, тули, камен) на фасада на зграда, и тие не се поврзани со потеклото или со функцијата на објектот на кој се напишани и се наоѓаат или се појавуваат секаде каде што има погодно место, површина, за графоманијакот. Според Hercigonja (2006:

битов карактер, а во современите тенденции на културата текстуалните/вербалните графити се дел од градската зона, авангарда на последната четвртина на 20. век (Ćuto, 2018: 27). Во минатото графитите најчесто се оставани, без дозвола, на потајна и на позатскриена површина, на ѕид, на столб во и надвор од храмот, на карпа, на камен во близината на црквата и сл., т.е. секаде каде што постоело погоден простор за пишување. Денес главно се на транспарентна површина, секаде каде што има соодветно место за пишување со цел пораката да дојде до примачот/примачите. Денешните графити се напишани со боја, испрскани со спреј, напишани со маркер, што можеби влијае на нивната трајност, за разлика од дијахронските кои се пред сè издлабени/изгребани. Текстот на графитите не е поврзан со функцијата на објектот (барака, кисок, зграда, објект во градба, лифт, скали, превозно средство, мост, ѕид на институција и сл.), во преден план е силната желба на авторот да остави ѕидна белешка, додека порано графитите биле првенствено оставани на црковен ѕид (црквата била како медиум за пренесување религиозни, морални, животни пораки).

Разгледувајќи ја состојбата со графитите како дел од историјата на македонскиот народ, т.е. како дел од културната историја, а имајќи го предвид содржинскиот карактер, се разграничуваат последните две групи: *primi g_i molenye gab8 svoejo milic8 GMat1; az7 gramatik6 voiha... da za mihail7 9...Op6 pisah7 doidoh7 da vadim7 len7 ГГК4; da se znae kad progna[e nemci toug+ina wt boudima do]ip6 dostannou do veles6 va leto zr+q ГМН1.*³⁰ Графитите од историски аспект може да ги доближат/должат особеностите на животните дејности, како и битот на луѓето во конкретната историска епоха. Денес ако се има предвид тематскиот признак се среќаваат идеолошки, спортски, персонални/лични (љубовни графити), морално-филозофски, рекламни, декоративни, еколошки, симболични, дури и нонсенс, загатки, афоризми.³¹ Секоја класификацијата подлежи на дополнување, така што ова групирање е времено, отворено, флексибилно.

Исто така, графитите одбележувале и одбележуваат случки и настани кои се важни од аспект на едно лице, или пак на неколку одделни лица. Се одликуваат со непосредност и со искрено изразување на мислите, на чувствата.³² Порано ги пишувале патници, обични посетители, богомолците, црковните служители, свештенството, монасите (Рождественская, 1972: 116), но пред сè, грамотни лица, и тие ни помагаат за полесно разбирање на животот/животниот стил и на јазикот на минатите култури. Денес секој е/може да биде автор на графитот; иако главно останува анонимен³³ или препознатлив по иницијалите како потпис, по некој симбол и сл.

Графитите можеле/можат да содржат субјективни и интимни верувања,³⁴ како и личен однос на авторот кон нешто/некого. Можело да се случи да не се врзани со актуелни случувања и со конкретни личности, туку во нив да се проговори за некои општи, обично религиозни или морални теми (Hercigonja, 2006: 243). Понекогаш имале афористичен, лапидарен коментар, т.е. шеговит карактер (*velika glava mala pamet6, pisa on7 ko voli vino piti...*). Некои од нив содржат и мудри мисли и сл.

2. ЛЌУБОВНИТЕ ГРАФИТИ ВО СКОПЈЕ

Во ерата на пишаниот говор, како што се нарекува 21. век, преку технолошкиот напредок, сеприсутната мобилна и интернетска врска (Ćuto, 2012), интерес предизвикуваат и кусите натписи со анонимен карактер,

244), графитите се записи издлабени или напишани на црковни ѕидови, фрески, мебел, па дури и во злато и сребро на инвентарот. „Графитот е краток инвентивен исказ напишан на видливо место (Пандев, 2009: 136).

²⁹ Систематизација на историските графити дава Рыбаков (1984: 50-57). Михайлов (2012: 202) наведува и други моменти од интимниот живот кои може да бидат застапени во графитите: љубовните чувства, убавината на саканата, политичките убедувања, психата на индивидуата. Высоцкий (1976) споменува и магиски графити.

³⁰ Овие графити се од црквата Св. Ѓорѓи, Горен Козјак, Штип, од XIV век (ГГК1-5); од манастирот Св. Богородица, Матка, 1497 год. (ГМат1) и од црквата Св. Ѓорѓи, Младо Нагоричино, 1691 год. (ГМН1).

³¹ Повеќе за класификација на графитите в. Ѓuto (2018: 32 -35).

³² Hercigonja (2006: 244).

³³ Анонимноста веројатно се задржува за заштита на својот идентитет и репутација зашто на графитите сè уште може да се гледа како на вандализам, хулиганство, т.е. како на деструктивна појава, иако за нас погледот кон топлите љубовни пораки достапни за сечие око и за сечие срце низ Скопје, се далеку од негативна појава.

³⁴ Во овој контекст ќе се повикаме на Fučić (1982: 20) кој зборува дека епиграфскиот текст „...е личен натпис, создаден без големи подготовки, тој е резултат на моментен порив и затоа најчесто е афективно обоен“.

т.е. графитите, во кои храбро и воедно креативно, во игрив стил јавно се презентираат (длабоко) скриените желби и емоции, пориви, состојби кои нè преокупираат. Иако графитите се меѓудисциплинарна реалност,³⁵ иако може да се разгледуваат многуаспектно, ние се задржуваме на нив од современ лингвистички аспект,³⁵ земајќи ја предвид теоријата на природно пишување (ЕПР- естественной письменной речи) формулирана од Барнаулско-кемеровската лингвистичка школа (Лебедева и др., 2011).³⁶ Графитите се дел од спонтаните, јавни и досега главно необработувани текстови. Поточно, станува збор за вербализирање, т.е. за користење на јазикот за материјализирање на разговорната, спонтаната, природната реч.

Оваа писмена продукција била/е неправедно игнорирана и маргилизирана,³⁷ иако се одликува со специфични карактеристики како, отсуство на филтер (редактор, коректор, лектор и сл.) меѓу авторот и реципиентот; спонтаност, случајност, непосредност, емотивност и интуитивност, природност; се појавува произволно без претходна подготовка прилично демократски и слободно, а со демократското општење преку запишаниот разговорен дискурс предизвикува контакт, можеби и масовно општење во отсуство на пространствени граници и при општодостапност на текстот.

Во графитите се манифестираат индивидуални карактеристики (идиостил/идиоформа), т.е. според (Ćuto, 2018: 4) тие го изразуваат идентитетот на човекот. При продукција на љубовните графити доаѓа до израз строго индивидуален избор на јазични средства зашто самопроизволно се твори, не подлежи текстот на цензура, на проверка и на редакција; доаѓа до израз вербалната слобода, така што пред нас имаме игрив и допадлив индивидуален стил. Овие текстови се излеани директно од срцето, преку раката/спрејот, и го претставуваат самиот автор на сид, негова состојба на умот и на душата, расположението, потребата (па дури и јавно да проговори), т.е. го пресликуваат портретот на авторот. Така на графитите може да се гледа како на автографи, како на визитка на авторот, зашто отвораат простор за откривање на билошка компонента (пол, возраст), социјална компонента, статус, образовна, емоционална страна на индивидуата. Изразувајќи персонална нота графитите вршат самопрезентција, идентификација, т.е. самоидентификација на авторот во масата, зашто во центарот на текстот/на пораките е *јас*, иако треба да се има предвид и комуникациската функција на овие текстови, функција која овозможува комуникација меѓу луѓето; луѓето пренесуваат порака (емоција), преку експлицитно обраќање кон адресатот, конкретен или потенцијален.

3. ЛИНГВИСТИЧКА АНАЛИЗА НА ГРАФИТИТЕ

Во овој прилог од лингвистички аспект им пристапуваме околу 80 текстуални љубовни графити испишани во поширокиот центар на Скопје, како дел од писмената форма на природно, спонтано продуцираните јавни текстови, т.е. како дел од природниот пишан говор. Графитите спаѓаат во една од неколкуте жанровски подгрупи на природниот пишан говор од 1999 год., т.е. се спонтани јавни/публични текстови (Ćuto, 2016: 129) во кои писмено *се прозборува* за светот што нè опкружува, и тоа како анонимен адресант.

Целта е да се види со кој избор на јазични средства од македонскиот јазик се изразува сложената емоција љубов³⁸ врз примери од графитите во рамките на теоријата на природен пишан говор. Секако дека постојат и норми во емоционална експресија, така што како ние искусуваме некоја емоција не е секогаш исто со начинот на кој ја покажуваме, а исто така и начинот на изразување и интензитет на изразеното љубовно чувство се строго индивидуални и се условени од многу фактори и од многу (пошироки) контексти (може да станува збор за голема, тајна, забранета, невозвратена љубов или воопшто за љубов), иако сите прозборуваме и чувствуваме една (иста) севременска и сечовечка емоција. Задржувајќи се на еден аспект на графитите, јазичниот/лингвистичкиот, следиме дали и колку графитите (не) држат до јазичниот стандард и кои јазични средства доминираат, т.е. кои средства се користат за изразување на емоцијата љубов.

³⁵ Графитите досега биле разгледувани на историски план, културолошки, социолошки, психолошки, етнографски, фолклорно итн. (Лебедева и др., 2011).

³⁶ Во вторта половина на 20. век лингвистите активно внимание посветуваат на некодифицираната усна и писмена реч, т.е. и на *живата* комуникација како на предмет на научно истражување. Специјален предмет/интерес на истражување на руската лингвистика е природниот пишан говор (руската кратенка ЕПР), термин дефиниран во 1999 г. (Лебедева и др., 2011). Според Ćuto (2012, 380) станува збор за специјален вид на човечка писмено-усна активност.

³⁷ Во уметничка, литературна, лингвистичка смисла до сега графитите не биле предмет на истражување.

³⁸ Како што истакнува Поп-Јорданова (2014: 15) во лингвистиката, во зависност од емоциите и од нивната експресија, се изучува последователната промена во значењето на зборовите, што впрочем, донекаде се има предвид и во овој труд.

Издвојуваме некои од потипичните/подоминантните јазични карактеристики на љубовните графити, иако какви јазични средства ќе се употребат во текстот на натписот зависи исклучиво од волјата на авторот и од негов индивидуален стил (Џото, 2018: 89).

Така, не забележавме букви со посебен ефект, сè е печатно со големи букви, што е битен визуелен момент. Факт е, како што споменуваат Лебедева и др. (2011: 8), дека буквите се напишани според личен ритам на телесното чувство на авторот. Авторите на графитите покажуваат високо ниво на писменост, единствено количествениот прилог *сè* е редовно без надреден знак: *секој ден се поубаво е ...; ...гајле ми е за се...; ...се додека*³⁹ За разлика од правописно правилните: *сфаќаме, лимон, лимонада, преброј ми ги*, се среќава отстапка во правописното бележење на *невоља*. Графитите што беа предмет на анализа главно завршуваат со еден или доминатно со три извличника, мошне коректно ако се има предвид дека извличникот посочува извонреден степен на возбуда, силна желба, емоција.

Доминантен потпис во графитите е со симболот скелет на риба без глава,⁴⁰ потоа срце или нечии иницијали. Можеме да забележиме, според текстот, дека во едниот дел од графитите се изразува забранета, неостварена, недостижна љубов, од некоја причина: *ќе се борам за нас се додека имам вид...; ... и секој момент заедно по целиот трнлив пат пак со цело срце!!!*, наспрема поголемиот дел, или другиот дел од графитите каде што доминира љубовта; авторот опиен од љубов, јавно проговорува и ја изразува љубовта: *јас и ти душо сме поим за љубов; ќе поминам за кратко да те љубам долго*.

Морфолошки доминираат формите во прво лице, пред сè еднина: *да те љубам; ја сакам; имам*, а се среќаваат и во второ лице едн.: *...ти знаеш како; ...ти ми даваш ...*, и тоа главно во идно, но и во сегашно време: *ќе поминам; ќе те скршам; ќе те изедам; ќе те цедам; ќе те чувам; ќе се борам; многу сакам*. Формите во прво лице множина се повик, желба за заедништво, за споделување (на љубовта): *ќе прочитаме; ќе сфатиме; да се гушине; да се заборавиме*.

Зборувајќи за љубовта како општочовечка, вонвременска емоција се среќаваат и безличните конструкции: *да се случи; се потребни двајца; да се биде итн*. Се употребува кратката, разговорната (економичната!?) форма од личната замена за прво лице *ја* м. *јас: ја за нас ќе гласам*. Доминираат суперлативите, дури и од прилози: *најсреќна, најмила, најмалку, највеќе ...*

Ги бележиме прекрасните форми на обраќање (дури и метафорски) преку кои се вербализира адресатот на комуникацијата: *душо; волшебна*, како и бројните императивни форми: *гушни ме; бацни ме; дојди, пребој (ми ги) ...* Радува фреквентната употреба на членската низа –ов со што е можно да се упатува на близина на адресатот и адресантот, покрај основната употреба за сигнализирањето блиска временска и просторна обележаност, т.е блиска анафора: *во моментов; мразов, коскиве; од душавата ...*

Нотиравме застапеност на неменливите, службените зборови; модални зборови, прилози, честички, сврзници и тоа: доминантното *само* (единствено, исклучиво), *пак* (повторно, одново), *може* (скратена од можеби *можно е, не е исклучено*): *само гушни ме; пак сум пијан; пак со цело срце; може звучи глупо* итн. Во врска со (не)повторувањето на предлозите⁴¹ следиме двојност што е за истакнување, и тоа, недоследност: *ни во килограми ни тони*, но и правилна употреба: *и во добро и во зло*, зашто како забележлива особеност на именската синтагма во денешниот јазичен израз е испуштање, т.е. неповторување на одделни службени зборови, со акцент на предлозите кои се пред сè носители на категоријата зависност (Цветковски, 1998: 121). Ваквите примери може да водат кон структурни деформации и двозначност, што не е случај со текстовите од графитите што ги анализираме.

Во текстовите од љубовните графити особено доаѓа до израз експресивниот потенцијал на македонскиот јазик, како преку споменатиот вокатив, така и преку бројните партикули, но и преку елиптичните конструкции, потоа преку употреба на експресивна лексика или преку употребата на деривацки суфикси со висока експресивност. Не е исклучена и фреквентната стилска експресивизација.

Мошне забележлива е изразноста, експресивноста во играта со зборовите, па дури и само во употребата на поретки зборови: *ќе те скршам од саќање* (без повреда, без кршење, туку се изразува интензитетот на позитивната емоција, експлозија од убаво, од љубов); *сакам да ти ги крцнам коските; многу сум ти настрвен* (не ожесточен, туку лаком сум, имам желба по/за тебе, ме мамиш). Емоционално обоени се

³⁹ Примерите од текстуалните графити во цел текст ги даваме напишани искосено/италик, без наведување на истите во наводници.

⁴⁰ Станува збор за наша субјективна интерпретација и асоцијација на симболот.

⁴¹ Во македонскиот јазик, имајќи го предвид неговиот аналитички карактер, предлозите треба да се во прв план и ако тие не се повторуваат не се сигнализира синтаксичката функција на именката/именската синтагма.

изразите: *бацни ме во увце цел ден да ми звони; срцево ми пука; по тебе гладувам; многу сакам што се сакаме; те сакам секоја стотинка секој милимикрон секој милиметар...* Забележавме споредба: *...да ти ги крцнам коските како што крцка мразов ...*; потоа антитеза, антонимија: *Хемија учев од книга со тебе ја имам во пракса!; Ќе поминам за кратко, да те љубам долго!; Не сакам никаде да одам, само сакам со тебе љубов да водам!; ...ќе те почнам нежно ти заврши ме диво!* Покрај елипса, т.е. компресијата на одделни јазични форми: *може од можеби, зато од затоа, глупо од глупава...* го среќаваме и изразот: *те сакам како клуб со цело срце (м. како што се сака клуб)*; се среќава и повторување на синтагмите: *нашата љубов, наш ден ...*

Лирските моменти, римата, врзаниот стих, каде што доминираат емоциите, се пребројни во текстовите на графитите: *може звучи глупо и дебилно, ама само тебе кога те гледам очите ми светат силно!; срцево ми пука сака да си до мене тука!; сите ме сакаат јако, ама само ти знаеш како!; ...по тебе гладувам, ...многу ти се радувам!* И претходноспоменатите повторувања на реченични делови, на некоја форма, како и римата, гласно и јасно и јавно зборуваат за присуство на паралелизам во текстовите, како едно од доминантните стилски средства во јазикот на графитите.

Лексика со емоционална нота ја доближува љубовната порака од љубовните графити до сите нас, и тоа: *волшебна, прекрасно...*; многу присутни се конструкции со етички датив *ми се бацуваши, си ми секси, ми фалши, ми се осеќаш*, што е објасниво ако се има предвид дека ова се текстови искреирани од лична перспектива, а општоважечки. Се среќаваат емоционално обоени суфикси и (деминутивни) глаголи изведени главно од оноματοпјска основа со значење *извршување на дејството во мала мера*, како и можност за придружено значење на *еднократност*⁴²: *крцне, бацне, бапне* и именки (деминутивни) преку суфиксите за изразување чувствен однос: *бацни ме во увце*.

Јазичната слобода во графитите се огледува и лексички. Во лексиката многу доаѓа до израз индивидуалноста на човекот (Ѓуто, 2018: 172). Користењето туѓи зборови говори за процесот на социјализација на младиот човек при што тој подлегнува на заемање (Ѓуто, 2018: 26). Лексичкото шаренило се среќава во ист контекст, во текст од неколку збора, и во тоа е и убавината на овој јазик; пишан говорен јазик или јазик на кратки публични текстови: од турцизми: *будала, гајле, џабе* преку црковнословенизми: *твојот небесен вожд*, англиски заемки: *џоинтот, дебилно*, разговорните, жаргонските, локално ограничени: *кречите, бацне, сабајле*, при што сите лексеми по примањето од јазикот-донор се адаптирани во согласност со морфосинтаксичките карактеристики на македонскиот јазик. Се користат и фразеологизмите, исто како и во разговорниот јазик, зашто носат висок експресивен потенцијал со можност за влијание врз емоциите на примачите: *те испив со очи, гајле ми е за се, ќе те чувам како капка во рака, кога ќе те фатат будалите, и во добро и во зло, да ти ги крцнам коските, дава во грб ветар*. Покрај тоа благодарение на готов исказ во куса форма (фразема) авторот неретко искажува својот став.⁴³

4. ЗАКЛУЧОК

По анализа на јазикот на љубовта и љубовта во јазикот на графитите што го красат Скопје, како резултат на лингвистичкото истражување, се покажа дека графитите се симбиоза на карактеристики од разговорниот субјазик и писмената форма на кодифицираниот стандарден јазик, со доминација на вториве.

Имено, иако графитите се лингвистика на разговорната реч, иако се со неофицијален и со ненормативниот карактер и се индивидуална, творечка, креативна слобода на авторот, иако на прв поглед во нив можеме да зборуваме за фрагментиран јазик; сите овие карактеристики создаваат и поголема одговорност во/со јазикот. Дури и при таква слобода (при избор на тема, при избор на јазични средства и простор за пишување) јазикот е многу коректен дури и тоа и во случаи каде што вообичено нотираме отстапки, особено зашто ова е слободен, разговорен јазик во пишана форма.

По анализата на графитите како жанр од природниот пишан говор (според ЕПР-теоријата) и по пристапената структурно-дескриптивна јазична анализа, се изведуваат следниве заклучоци: јазичната, општоприфатената норма се јавува и при (ис)пишување на љубовните графити што зборува за јазична опитност дури и во играта со зборови без правила и без ограничувања. Таа ситуација создава слобода на пренесување на емоцијата и на мислата при реализација на својот креативен потенцијал, пред сè на младите луѓе, на сид.

Јазикот на графитите рефлектира доминантно стандардни признаци на македонскиот литературен јазик и едновремено писмените форми на кодифицираниот литертурен јазик, т.е. се јавуваат доминантни јазични

⁴² Конески (2003: 135-37).

⁴³ Минова-Ѓуркова (2003: 284-85).

признаци на сите рамништа-зборообразувачко, морфолошко, лексичко, синтаксичко, заедно со по некоја специфичност на разговорниот јазик.

Намноженоста на овие текстови е крик за соговорник, крик за комуникација во едно глобално индустриско-информациско општество. Поединецот во потрага по љубов, по емоција, во овој суров, неемоционален, оттуѓен, свет, остава/пишува топли пораки во едно глобално студено, замрзнато општество. Факт е дека внатрешниот глас, т.е. емоцијата наоѓа изразна форма и во спонтаните сидни текстови, што е дотолку објасливо што во коренот на зборот *емоција* е движењето/акцијата. Љубовните пораки видливи и читливи за секого, го топат студенилото (од сидовите) кое е огледало/рефлекс на општеството, така што дури и никому да не е наменета љубовната порака има прекрасна мисија во овој свет, во ова време. Имено, со влијанието на интернетот и на средствата за масовна комуникација создаден е нов канал за изразување и за влијание врз социјалното поведение на младите, па така и се распространува оваа младешка супкултура, а оттаму и актуелноста на истражувањето.

Суштината на јавното изразување на емоцијата љубов на сид е веројатно повеќестрана/покомплексна особено ако се има предвид дека и секоја емоција е комплексен феномен којшто инволвира различни компоненти: субјективно чувство, емоционална интелигенција, когниција, моторна експресија, јазична способност, комуникативна компетенција, тенденции за акција или желба за неврлошки процеси (Scherer и др., 2004).

И во духот на сè ова, премалку, што е кажано, со надеж дека *Скопје љубов ти ќе бидеш*,⁴⁴ го завршувам трудов со текстот на уште еден графит - *Скопје е чаирска романтика!*

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Высоцкий, А. С. (1976). *Средневековые надписи Софии Киевской, по материалам граффити 11-17 вв.* Киев.
- [2] Големан, Д. (2012). *Емоционална интелигенција*. Скопје: Матица македонска.
- [3] Конески, К. (2003). *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Филолошки факултет Блаже Конески.
- [4] Лебедева Н.Б., Зырянова Е.Г., Плаксина Н.Ю., Тюкаева Н.И. (2011). *Жанры естественной письменной речи: Студенческое граффити, маргинальные страницы тетрадей, частная записка*.
- [5] Минова-Ѓуркова, Л. (2003). *Стилистика на современиот македонски јазик*. Скопје: Магор.
- [6] Михайлов, Г. (2012). *Класическа епиграфика*. Софија: Нов български университет.
- [7] Пандев, Д. (2009). *Говорење и пишување (вештини)*. Скопје: Просветно дело.
- [8] Поп-Јорданова, Н. (2014). *Емоции неопходни за да бидеме луѓе*. Скопје: МАНУ.
- [9] Рыбаков, А. Б. (1984). *Русская эпитафическая X-XIV вв. (Состояние, возможности, задачи)*, Из истории культуры Древней Руси, Исследования и заметки. Москва.
- [10] Рождественская, В. Т. (1972). Значение граффити X-XIV вв. для изучения истории русского языка старшего периода. *Вопросы языкознания*. Академия наук СССР. Издательство Наука. Москва.
- [11] Цветковски, Ж. и др. (1998). *Македонски јазик*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- [12] Berk, P. (2010). *Osnovi kulturne istorije*. Beograd: Clío.
- [13] Dixon, T. (2003). *From passions to emotions: the creation of a secular psychological category*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [14] Fučić, B. (1982). *Glagoljski natpisi*. Zagreb: JAZU.
- [15] Fučić, B. (1999). *Croatian Glagolitic Epigraphy*. London: Stephen Osborne.
- [16] González, A. M. (2012). *The Emotions and Cultural Analysis*. Burlington, VT: Ashgate.
- [17] Hercigonja, E. (2006). *Tropismena i trojezična kultura hrvatskoga srednjovjekovlja*, Drugo, dopunjeno i izmijenjeno. Zagreb: Matica hrvatska.
- [18] Milivojević, Z. (2003). *Emocije: psihoterapija i razumevanje emocija*. Novi Sad: Prometej.
- [19] Scherer, K., Wrانik, T., Sangsue, J., Tran, V., Scherer, U. (2004). Emotions in everyday life: probability of occurrence, risk factors, appraisal and reaction patterns. *Soc. Sci. Inf.*43, 499-570.
- [20] Ćuto, E. (2018). *Граффити: јазик и графика*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- [21] Ćuto, E. (2016). [Роль параграфемных средств в создании образа языковой личности \(на материале граффитийных текстов\)](#), *Croatica et Slavica Iadertina*, 12, 1; 127-152.

⁴⁴ Текстот го завршуваме со видеоизменување на еден стих од песната *Градот убав пак ќе никне*, песна посветена на Скопје. Стихот од песната гласи: *Скопје младост ти ќе бидеш ...*

- [22] Čuto, E. (2013). [Студенческая эпиграфика и литературная традиция. "Искусство подделываться под слог известных писателей"](#), *Zadarski filološki dani IV : zbornik radova / Sambunjak, Slavomir; Božić, Rafaela (ur.). Zadar: Sveučilište u Zadru, 379-393.*